

PARLAM DE LA POESIA DE SALVADOR ESPRIU AMB MIQUEL MESTRE, POETA

Montserrat Nadal,
Coordinador de Pissarra

Miquel Mestre Genovard va néixer a Artà, l'any 1951. És llicenciat en medicina i cirurgia per la Universitat de Barcelona, dramaturg, director teatral i narrador. A més, és l'autor dels poemaris següents:

Silencis (1974), premi Ciutat de Manacor, 1974. Amb pròleg de Salvador Espriu. Llunari (1975), premi Sant Jordi de Poesia Jove (Barcelona, 1975). Ningú (1978). Arbre de mar (1979). Amnèsia (1986). Escriitures de ningú (1988). Quaranta de febre (1993). Espai silent (1998), (amb Renata Strunk). El carnaval dels animals (2000). El foc del glaç (2001), premi Joan Alcover (Ciutat de Palma, 2000). Llibre d'Aubarca (2002). Capaltard a Son Curt (2003), (amb Gabriel Palou). Ferros i mots (2004) (amb Maria Genovard). El ventre de les mareas (2005), (amb Lluís Maicas). Ferroscriitures (2005), (amb Tomeu Ventayol). Humana ment (2007).

Miquel Mestre va conèixer personalment l'escriptor Salvador Espriu, amb qui l'uní una relació d'amistat i d'aprenentatge que es perllongà durant molts anys. Amb ell hem parlat del personatge i de la seva obra poètica.

De quina manera vares conèixer Salvador Espriu?

Jo era estudiant de medicina a Barcelona, i residia al Col·legi Major Sant Jordi, que devia ser quelcom semblant a la Residència de Estudiantes de Madrid, un lloc en què es vivia un ambient d'una efervescència cultural i creativa molt gran. Amb un altre company del Sant Jordi, el pintor César Estrany, volíem muntar una exposició formada per dibuixos seus i poemes meus que fos itinerant per tot

Catalunya. Cercàvem una persona de renom del món cultural català que ens volgués fer la presentació, i un amic de Tortosa ens comentà que Espriu tenia el costum de contestar totes les cartes que rebia. D'aquesta manera ens posàrem en contacte amb ell, que molt amablement ens rebé al Passeig de Gràcia, número 72, on tenien la seu els Seguros La Estrella, en una relació, per a aquest primer projecte, que arribà a durar tres anys. L'espectacle va rodar per molts llocs, com

Eivissa, Palma, Tortosa, Barcelona, i molts d'altres.

Com era Espriu, en el tracte més personal i directe?

Tenia fama de ser una persona arisca, no gaire simpàtic i, per damunt de tot, molt exigent. Amb un posat molt seriós, sempre amb la corbata negra, taciturn, entre ell i jo el tractament va ser en tot moment de vostè. Recordo que una de les primeres observacions que em va fer va ser renyar-me perquè a un poema que li havia duit a mostrar havia posat un accent a la paraula "bri". Ell va ser per a mi l'autèntic mestre, el gurú que em va donar les lliçons més importants i que després m'han fet més bon servei a l'hora d'escriure poesia. De fet, el pròleg de la meua primera obra publicada és de Salvador Espriu, al poemari *Silencis*, que va ser guardonat amb el Premi Ciutat de Manacor de 1974.

Espriu era una persona extremadament pulcre, molt ordenat i, per damunt de tot, odiava el desordre. Hem de tenir present que Espriu va arrossegar, al llarg de la seva vida, un gran dolor de profunditat: havia estat un nin malalt,

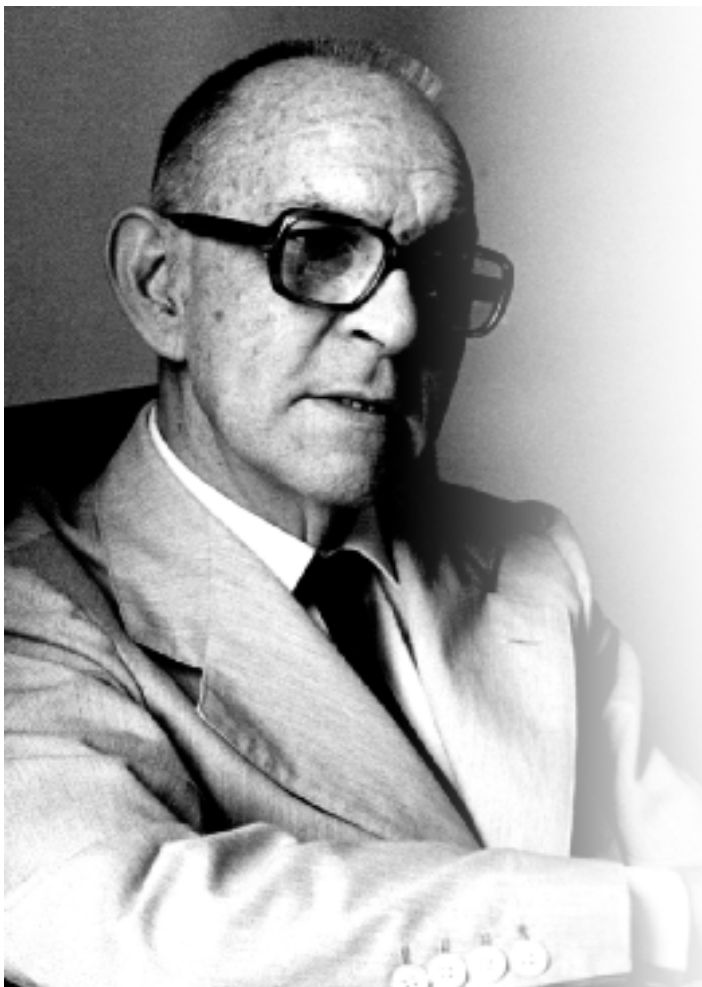
havia patit tuberculosi, havia estat un al·lot delicat, havia patit la mort del pare, els seus primer llibres tracten una temàtica, com la que veiem a *El doctor Rip*, que sorprenen en un jove de la seva edat...

Per què creus que Espriu comença escrivint en castellà?

Segurament perquè el primer contacte que té amb el món dels llibres és el de la biblioteca del pare, que és en castellà, dels clàssics de la literatura espanyola. El seu pare era un important mecenes de la cultura, i cada quinze dies organitzava tertúlies en què es parlava de llibres i lectures. Va ser precisament a una d'aquestes sessions en què el jove Espriu dóna a conèixer la seva primera obra, *Israel*, en castellà, amb només 15 anys, en la qual ja apunta uns dots extraordinaris i es destapa com a un magnífic escriptor.

Aquest, el món jueu, va ser un dels temes preferits de la seva obra literària?

Sí, juntament amb el llegat clàssic, la influència de Sepharad, o els saber incògnits de la càbala, que són uns mons del qual Espriu

sempre va pouar a l'hora d'escriure. Contava, per exemple, que havia escrit l'obra *Primera Història d'Esther* a causa de la contemplació d'unes estampes que reproduïen escenes d'Història Sagrada que tenia una tia seva d'Arenys. En un creuer que fa pel Mediterrani queda meravellat de tot allò que veu mentre viatja per Grècia, o quan s'extasia davant el cap Súnion –de qual havia parlat en un poema el seu admirat Carles Riba-, o de la petjada del món jueu, o del substrat comú mític de tantes cultures de la riba mediterrània.

Per què creus que Espriu inicia el seu pas a la poesia l'any 1951, després d'haver conreat altres gèneres? Quina opinió en tenia, de la poesia?

Esriu arriba al conreu de la poesia, per damunt de cap

altre fet, com a conseqüència de la mort de Bartomeu Rosselló-Pòrcel, el seu amic de l'ànima. Però com reconeix el mateix Espriu, admet que mai tindrà "l'espasa de l'àngel" que tenia el poeta mallorquí. Espriu sempre va envejar la vitalitat de Rosselló-Pòrcel; i aquest sempre va desitjar tenir l'erudició d'Espriu. Hem de tenir en compte, també, que ambdós són dos exponents d'una República perduda, dos estudiants esponerosos dins un règim polític i de llibertats també esponerosos, que es veu trasbalsat per l'esclat de la Guerra Civil, i que estronca per complet el camí dels seus somnis i, en el cas de Rosselló, una mort tan prematura.

Pel que fa a l'opinió que tenia de la poesia, al pròleg del meu llibre *Silencis*, diu això en referir-se a l'elecció que he fet en conrear aquest

gènere literari: "la poesia, a més d'una rigorosíssima investigació del verb i de la forma, és un encara més seriós esforç per conèixer el món i l'enigma propi, gran o petit, i per mostrar-ne les troballes a altres homes i comunicar-se amb ells". Em sembla que amb això queda dit tot.

Hi ha també algunes motivacions de caire més aviat pràctic, si se'm permet l'expressió?

Hi és present, també, una qüestió de caire laboral i professional. En produir-se la mort del seu pare, va haver de fer-se càrrec del despatx familiar, un fet que li impedia dedicar-se al conreu de la narrativa i a l'escriptura de novel·les, ja que havia d'esmerçar moltes hores a la notaria. El fet que la poesia sigui un gènere fragmentari, al qual t'hi pots dedicar d'una manera no tan continuada, va ser un dels factors que el va dur a donar aquesta passa. En un primer moment, els seus llibres no són unitaris, ja que hi apareixen temes diversos com alguns dels propers mites de Sinera, o el de l'ós Nicolau, per exemple. Posteriorment, editarà el seu primer llibre de poemes, ja amb una idea de conjunt molt ferma. Tal com explica el mateix Espriu "em vaig decantar per la poesia, la qual jo podia construir de memòria, a la nit, quan no aconseguia de dormir-me. En llevar-me n'escrivia el resultat. Això, amb la prosa, no es pot fer."

Quina concepció tenia Espriu del concepte de Déu?

Déu és present a molts dels seus poemes, és un dels seus temes més recurrents, tot i que ell era un republicà de bona família. Espriu no era una persona religiosa,

malgrat que tenia per costum anar a missa, perquè deia que era "la millor representació teatral de la història, i la que duia més temps en cartellera". Va ser després, en produir-se la mort de la mare, que es torna profundament religiós, obsedit per la idea de la mort, la possibilitat de la transcendència i la recerca de l'Absolut-del-no-res.

Recordo que, a una de les primeres visites que li vaig fer, em va demanar si ja havia llegit tota la Bíblia, del primer al darrer llibre. Davant la meua negativa, em va manar que no tornàs anar a visitar-lo fins que no l'hagués llegida tota, ja que segons Espriu és la millor obra literària de la humanitat. En haver-la llegit, digué "ja podem parlar de moltes més coses".

Com va viure Espriu el drama de la Guerra Civil?

Ho va viure d'una manera tràgica i amb molt de patiment personal. Per a ell, varen ser uns anys molt difícils. Hem de tenir en compte que Espriu és un nin molt malaltís, extremadament poruc, i veu en la seva pròpia família com els dos bàndols que estaven en conflicte mataven de manera indiscriminada, si tant vols aleatòriament. Espriu, que prové d'una família religiosa, pateix el desori de la guerra, el desgavell que organitzen els revoltats, les matances que es produeixen entre germans, i tants altres desastres... Tot això li mata la il·lusió, a ell, que el seu somni era estudiar egiptologia i exercir de professor a la Universitat. Tot el seu món i els seus projectes s'esbuquen per sempre més, i es veu abocat a haver d'estudiar dret i a dedicar-se tota la vida al món de les assegurances, contra la seva voluntat.

A diferència d'altres escriptors i gent de la cultura, Espriu no es va exiliar. Com va viure aquesta situació d'"exili interior"?

Una part de la gent del país li va tirar en cara que no optàs per anar-se'n a l'estranger, i això li varen retreure durant molts anys. Però Espriu deia que qui pitjor ho passava, eren els que havien quedat a Catalunya, a escriure i a lluitar malgrat el règim franquista. En aquest aspecte mai va ser un venut. De fet, una vegada que l'aleshores Príncep d'Espanya, avui rei Joan Carles, va venir a Catalunya de visita i va demanar que el rebessin els escriptors de més renom, Espriu s'hi negà. Una negativa que no va trobar per part de Josep Pla, per exemple.

Podríem dir, com han fet molts crítics, que en el cas d'Espriu vida i obra és tot u?

Sí, hi estic d'acord. Perquè en Espriu vida i poesia, en aquest cas, és un món clos, tot plegat forma part d'una esfera poètica. Un altre company del Sant Jordi, Andrés Sánchez Robaina, avui poeta i professor de la Universitat de La Laguna, traductor d'autors com Pere Gimferrer o Joan Brossa al castellà, va dir, en haver llegit algunes obres d'Espriu, que "aquest home ja té el programa de tot allò que

ha d'escriure"; ja hi veia tota la projecció que vendria posteriorment.

En el context actual que vivim d'enfrontament entre Catalunya i Espanya, què creus que ens aporta l'obra d'Espriu?

Sobretot la recerca de l'entèniment i el diàleg, un concepte bàsic a obres com *La pell de brau*. Per a Espriu, Sepharad representa aquest pont d'entesa entre els pobles, la necessitat de restablir els camins de la concòrdia i del desig de llibertat del poble de Catalunya. No tenc cap dubte que Espriu, si fos entre nosaltres, seria una persona declaradament a favor de la independència. El que no li va agradar va ser que l'esquerra

es fes seu el discurs de *La pell de brau*, ja que era un missatge de reconciliació i d'anhels de sobirania de la pròpia pàtria que anava molt més enllà dels partits polítics.

Estàs d'acord amb Josep Pla quan diu que Espriu era un "apassionat de la realitat"?

Devia dir-ho en el sentit que Espriu era una persona molt recta en totes les coses, en tot allò que feia i escrivia; molt poc surrealista, gens donat a especulacions arriscades. A tota la seva obra poètica hi ha sempre el pòsit del dolor humà, la base sol ser aquesta, amb alguns poemes de celebració que serveixen per alleugerir una mica aquesta angoixa i desencís tan presents a tota la seva producció. Malgrat aquesta temàtica tan dura, els seus poemes són d'un artifici i d'una bellesa extrema.

Si haguessis de "salvar" una de les obres de la poesia d'Espriu, amb quina et quedaries?

Amb el llibre de *Les hores*, que és una de les seves primeres incursions en vers. A pesar de ser una obra molt poc complexa, escrita just després del profund trasbals que li causa la mort de l'íntim

amic Rosselló-Pòrcel, tot i estar formada per poemes simples i breus, previ a la complicació conceptual que agafarà la seva poesia posterior, és una literatura de gran qualitat, que brolla del cor, feta des de la senzillesa i la profunditat.

Quina ha estat la millor lliçó que has rebut de Salvador Espriu, al llarg de la teva vida com a poeta?

Em va ensenyar a escriure, en ma vida mai hauria trobat un mestre o un gurú com ell. Espriu va fer esment sempre de la necessitat de l'autoexigència pròpia, de no frisar mai de publicar un llibre fins que no el tenguís ben mastegat, ben assaborit, fins que no li trobis el bon gust a la boca. Vaig agrair moltíssim que, quan jo tenia només vint anys, em volgués fer el pròleg del poemari *Silencis*.

Ens acomiadam d'en Miquel Mestre, mentre agraïm la bona estona que hem passat junts, convençuts que la poesia continua sent, com deia el poeta Celaya, "una arma carregada de futur", un mitjà de coneixement personal, d'anàlisi del nostre entorn lingüístic i cultural i de recerca del nostre esdevenir com a país. ■

